

Når livet settes på anbud

OVERRASKENDE TILTRO. "Nå må politikerne snart gjøre noe med flommen". Jeg husker uttalelsen fortsatt. Den falt på 90-tallet, da Glomma flommet over sine bredder. Til å være et land med velutviklet politikerforakt, har vi overraskende stor tiltro til hva politikerne kan gjøre for oss.

Kronikk

Einar Øverenget Filosof, Humanistisk Akademi

Publisert: 13.aug. 2006 00:00 Oppdatert: 19.okt. 2011 19:47

DET GODE LIV. I mange av sommerens debatter er det blitt lansert synspunkter som synliggjør en vesentlig motsetning som preger den moderne, vestlige verden - Norge inkludert: Hva skal til for at mennesket skal leve et godt liv? Er det omgivelsenes innsats, eller individets egen?

Alt man ønsker seg?

"Lykke", hevdet den franske filosofen Rousseau, "er en stor bankkonto, en flink kokk og en god fordøyelse". Men når er bankkontoen stor nok, når er kokken tilstrekkelig god? Lykken forbindes ofte med å være i posisjon til å skaffe seg alt man ønsker seg, og det har vært et politisk mål i store deler av verden å gi innbyggerne en økt levestandard ut fra tanken om at det også vil gjøre dem mer lykkelige. Men hvor langt kan denne ambisjonen strekkes før den virker mot sin hensikt?

Styres av behov.

Den moderne velferdsstaten balanserer på en knivegg hva det gode liv angår. På den ene siden er den et umistelig gode som legger forholdene til rette slik at menneskene kan leve sine liv til fulle, på den andre siden rommer den ideologiske komponenter som i siste instans undergraver menneskers evne til å styre sine egne liv. Én er at mennesket utelukkende styres av sine behov. Jo flere behov det får tilfredsstilt, desto lykkeligere blir det. En annen er at individet strengt tatt ikke er i stand til å styre seg selv. Det er andre krefter som regjerer, det være seg egoistiske gener, sosialt trykk, undertrykte seksuelle behov - eller hva det nå er vi ikke selv har makt over.

Flyttes og manipuleres.

Resultatet er troen på at mennesket ikke kan gjøre seg selv lykkelig, på at det ikke kan gi seg selv et godt liv - det er omgivelsene som må trå til. Vi blir raskt til brikker som flyttes og manipuleres. Samfunnet blir en gigantisk husholdning som skal sørge for at vi har det vi trenger, og for at vi ikke utsettes for savn, ubehag og lidelse. Jeg tror dette synet skaper mer ulykke enn lykke, fordi vi mister makten i eget liv.

Ansvar for sitt liv.

Går vi tilbake til tidligere tenkning, vil vi se at det gode liv diskuteres flittig, men en gjennomgående tanke er at det gode liv for et menneske forutsetter at det selv tar ansvar for sitt liv. Det lykkelige menneske er noe annet enn et individ som har fått tilfredsstilt alle sine behov. En av de store lykkefilosofene, Aristoteles, understreker at et fullverdig liv krever at vi er villige til å betrakte oss selv som autoriteter i eget liv. Det betyr ikke at vi greier oss uten et velfungerende samfunn, men et velfungerende samfunn må invitere deg til å ta aktivt del i eget liv og samfunnets utvikling.

Hvor går veien nå?

Her står velferdssamfunnet ved et veiskille. Veien fra borger til bruker er tilbaketrukket. Offentligheten er ikke lenger et sted vi uttrykker vår frihet gjennom å delta i det politiske liv, det er et sted vi mottar tjenester. Hvor går veien nå? Fra bruker til klient? Det finnes så mye ekspertise som krever at mennesker ikke kan styre egne liv at det skapes en kultur for det.

Konkurransetsetting er et ord i tiden. Jeg tror vi i økende grad også inviteres til å "outsource" våre egne liv.

Fagfolk kjemper om deg.

Fagfolk kjemper om å få delansvaret for din personlige utvikling, og de utkjemper en stadig kamp mot andre som vil det samme. Tanken om at "du kan om du vil" er ikke bare konstruktiv, hevdes det fra enkelte hold. Det finnes mennesker som er utdannet til å håndtere dine utfordringer. Legen kan mer om dine sykdommer, tannlegen mer om dine tenner - og psykologen mer om din angst og dine nevroses. Det finnes antagelig en profesjon for hver eneste liten avkrok av livet. Hver eneste kroppsdel og hvert eneste behov har sannsynligvis en faggruppe som kan mer om det enn nettopp deg. Kanskje summen av deres innsats kan gjøre deg helt overflødig i eget liv? Kanskje livet til slutt kan settes bort til noen andre, noen som kan det - som vil fylle ditt liv med større behag enn du selv greier.

Andre tar ansvaret.

Ekspertene entrer våre liv med den samme selvfølgelighet som vi inviterer dem inn, og etter hvert kan det skape et uklart eiendomsforhold til livet. Kan det kanskje være slik at de med større kunnskap om forskjellige aspekter av våre liv med rette kan gjøre gjeldende en viss hevd på det? Kanskje legen burde ta de valg som har med kroppen min å gjøre, hun vet jo tross alt best hva som er godt for kroppen? Kanskje psykologen bør ta hånd om min angst - og kostholdseksperten mitt kosthold? Men hva er da mine oppgaver i livet?

Uten valg i virkeligheten

. "Den beste måten å forholde seg til fristelser på, er å gi etter for dem", skal Oscar Wilde ha hevdet. Om enn det var et opprør mot hans samtids hyklerske puritanisme, er det intet frigjørende ved en slik holdning. Om du betrakter dine umiddelbare ønsker og behov som bindende, kan det raskt utvikle seg til en særegen form for slaveri. Du tror du lever ut din frihet, men i virkeligheten er du uten valg: Du må hele tiden følge dine lyster. På den måten fratar du deg selv makt i eget liv, og du spiller deg selv rett over i hendene på dem som ønsker å leve livet ditt for deg. Det paradoksale ved det terapeutiske mangfold som eksisterer er at de er tjent med at du har de problemene de skal hjelpe deg å håndtere. Hva ville skjedd med rusomsorgen om ingen lenger har rusproblemer?

Strekke seg mot noe.

Å være uten noe av det du ønsker deg, er en viktig del av lykken. Det å få alt du ønsker deg er ikke kilde til lykke, men til ulykke - for hvis det skjer har du ikke lenger noe å strebe og strekke deg mot. Det er en frigjørende opplevelse av å greie seg selv uten å få alt man ønsker seg. Jeg tror lykken er noe annet enn hele tiden å forsøke å tilfredsstille seg selv som et barn som slår seg vrang om det ikke får sjokolade på butikken. Lykken består i å utvikle et bevisst forhold til sine ønsker.

Ikke et enkelt valg.

Det er en vesentlig forskjell mellom å styre sitt liv etter alt der ute som vekker ens lyster og behov, og å styre sitt liv ut fra et bevisst forhold til hvordan man ønsker å leve. I stedet for å knytte seg opp til noe utenfor seg selv, kan man knytte seg til seg selv. Lykken er ikke bare et enkelt valg - man velger den ikke engang for alle - selv om det til tider kan kreve en del vanskelige avgjørelser.

Autoritet i våre liv.

Lykken har å gjøre med måten vi møter oss selv på. Vi må tenke gjennom situasjoner, akseptere konsekvenser av det vi velger og kanskje moderere våre ønsker. På den måten kan vi oppnå autoritet i våre liv. Lykken er å tåle å leve uten å få alt du ønsker - og samtidig vite at du kan gjøre det du mener er riktig for deg.

Mest lest meninger
